

ผู้ไทศึกษา : ย้อนรอยสังคมและวัฒนธรรมของชาวผู้ไท

Phu Tai Study: Revisiting the Social and Culture of Phu Tai

दनัย ซาทิพอด

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

680 หมู่ 11 ต.ธาตุเชิงชุม อ.เมือง จ.สกลนคร โทร.042744014, E-mail: dann37@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้ไทและไทดำในประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเวียดนาม ผู้ไทเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนพบมากที่จังหวัดสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์และมุกดาหาร และยังพบมากที่เมืองพิน เมืองเซโปนและเมืองวัง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไท มักจะกล่าวว่ามีผู้ไทกับไทดำเป็นกลุ่มชนเดียวกัน มีลักษณะร่วมเชื้อสายทางวัฒนธรรมและภาษาเดียวกันจนอ้างอิงในเชิงวิชาการกันเรื่อยมา ทำให้เกิดประเด็นคำถามว่าผู้ไทในภาคอีสานของประเทศไทยและในประเทศลาวเป็นกลุ่มเดียวกันกับไทดำในเวียดนามหรือไม่ ทั้งๆ ที่วัฒนธรรมหลายอย่างของไทดำแตกต่างจากผู้ไท จากการศึกษาพบว่าผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและผู้ไทในประเทศลาวมีวัฒนธรรมทางด้านภาษา พิธีกรรมที่แตกต่างกันกับไทดำในประเทศเวียดนาม จึงเป็นข้อสันนิษฐานว่าผู้ไทในประเทศไทยและประเทศลาว น่าจะไม่ใช้กลุ่มเดียวกันกับไทดำ ในประเทศเวียดนาม

คำสำคัญ: ผู้ไท, ไทดำ, ความแตกต่างทางวัฒนธรรม

Abstract

This article aimed to illustrate some cultural differences between the Phu Tai and Tai Dam in Thailand, Laos and Vietnam. The ethnic Phu Tai is part of the larger 'Tai' ethnic group inhabiting upper northeastern Thailand. They can be found in large numbers in four provincial areas of Sakon Nakhon, Nakhon Phanom, Kalasin and Mukdahan of Thailand, as well as in Muang Pin, Muang Xepon, and Muang Wang of Laos. Scholars specializing in the 'Tai' ethnic group usually say the ethnics Phu Tai and Tai Dam are the same ethnic who share the same cultural traits and language, which has been constantly claimed in academic circles. The question has thus arisen as to whether the ethnic Phu Tai in Thailand and Laos are the same ethnic as Tai Dam in Vietnam since there appear to be some cultural differences between the two groups. This study revealed that the ethnic Phu Tai in Thailand and Laos had some traits in linguistic and ritual culture which are different from those found among Vietnam's Tai Dam. It is therefore premised that the ethnic Phu Tai of Thailand and Laos are not the same ethnic as Vietnam's Tai Dam.

Keywords: Phu Tai, Tai Dam, Cultural differences

1. บทนำ

“ผู้ไท” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มหนึ่งที่พบมากในจังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหารและกาฬสินธุ์ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความโดดเด่นด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น ภาษา ความเชื่อ พิธีกรรม โดยปรากฏจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตำนาน พงศาวดารที่มักจะกล่าวอ้างว่าผู้ไทมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่แคว้นสิบสองจุไทย ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม หลังจากนั้นก็เคลื่อนเข้ามาสู่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศไทยตามลำดับ

ชาวผู้ไทจากเอกสารลัทธิธรรมนิยมต่างๆ เล่ม 2 ภาค 18 ของพระโพธิวงศาจารย์ (อ้วน ดิสโส) กล่าวว่า คนผู้ไทเดิมมีภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองน่านน้อยอ้อยหนู ขึ้นเมืองไร่และเมืองปุง เมื่ออยู่เมืองน่านน้อยอ้อยหนูเกิดอึดคิด อีกทั้งท้าวท้าวหน้าพวกผู้ไทเกิดความขัดแย้งกับเจ้าเมืองน่านน้อยอ้อยหนูจึงพาครอบครัวไปขอสมัครขึ้นแก่เจ้าอนุรุธกุมารเจ้าเมืองเวียงจันทน์ในขณะที่ยังเป็นเอกราชอยู่ เจ้าเมืองเวียงจันทน์ก็ได้ถามถึงอาชีพ ท้าวท้าวท้าวบอกว่าเคยทำแต่ไร่ปลูกข้าว แต่ไม่เคยทำนา เจ้าอนุรุธกุมารจึงให้ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองวัง [1] ซึ่งเอกสารดังกล่าวเป็นเอกสารชิ้นแรกๆ ที่ทำให้เกิดการศึกษาและรับรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์ผู้ไทในประเทศไทย

ชาวผู้ไทในประเทศไทยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์และมุกดาหารมีความโดดเด่นด้านภาษา ซึ่งเป็นหนึ่งในภาษากลุ่มตระกูลไท สำเนียงพูดคล้ายกับภาษาไทยวน ส่วนคำศัพท์ที่ใช้คล้ายกับภาษาไทยถิ่นอีสาน ลักษณะเด่นของชาวผู้ไทคือมีขนบธรรมเนียมประเพณี ดนตรี และมีความเชื่อเรื่องผีแถน ขวัญอันเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชนชาติไท [2] ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวด้วย

เมื่อกล่าวถึงผู้ไททั้งจากตำนาน มักจะกล่าวว่ามีผู้ไทกับไทดำ มีความสัมพันธ์กันทางเชื้อชาติและภาษา นับแต่ตำนานการสร้างโลกซึ่งพบว่าไทดำ ไทขาว ลาวและกลุ่มผู้ไทเองก็มีตำนานที่เล่าคล้ายๆ กันว่ามนุษย์เกิดมาจากน้ำเต้า มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับแถน ขุนลอ ขุนบูลม ปู่สังกะสา ย่าสังกะสี ซึ่งเรื่องเล่าเหล่านี้เป็นที่มาของตำนานการกำเนิดมนุษย์ จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มผู้ไท คือ ไทดำ ไทขาว และลาวมีความใกล้ชิดกันทางวัฒนธรรม เพราะนับถือแถนและนับถืออำนาจเหนือธรรมชาติไม่ได้นับถือพุทธศาสนาเช่นไทกลุ่มอื่นๆ [3] สุมิตร ปิติพัฒน์ยังได้กล่าวถึงชาวผู้ไทไว้ว่า ในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้นอาณาจักรสยามได้เข้ามามีอำนาจเหนืออาณาจักรล้านช้าง สิบสองจุไทยจึงเปรียบเสมือนอยู่ภายใต้อิทธิพลของสยามด้วย กองทัพสยามได้เกณฑ์ชาวผู้ไทดำเข้ามาอาศัยอยู่ในหัวเมืองรอบนอกของกรุงเทพฯ เช่น เพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม ฯลฯ ชาวสยามเรียกกลุ่มผู้ไทดำเหล่านี้ว่า “ลาวโซ่ง” [4]

เรื่องราวของผู้ไทดังปรากฏในพงศาวดารเมืองโล้วว่าเป็นเจ้าเมืองอยู่ในที่แห่งนั้นมาก่อน มีนามว่าเจ้าฟ้าแค้น และมีบรรพบุรุษที่อพยพมาตั้งเมืองไซพร้อมกบคนจีน จึงมีคนจีนและผู้ไทอาศัยอยู่ใน 2 ตำบล คือ เมืองไซและเมืองโล้ว ครั้นต่อมาพวกชาวจีนได้ผู้หญิงผู้ไทชาว

และผู้ไทดำเป็นภรรยา การระคนปนกันไปมาดังนี้ ธรรมเนียมจีนและภาษาจีนก็พูดกันน้อยลง พูดเป็นภาษาผู้ไทเสียโดยมาก จึงเรียกกลุ่มคนจีนที่อยู่ในเมืองโขงและเมืองไหลเหล่านี้ว่าผู้ไทขาวด้วย [5]

การอพยพเข้ามาในประเทศไทยของชาวผู้ไทปรากฏในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เมื่อ พ.ศ. 2321 เป็นชาวผู้ไทเมืองทัน ลาวพวน และลาวเวียง ส่วนครั้งที่สองเข้ามาในสมัยที่ 3 ตรงกับสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อ พ.ศ. 2369 กองทัพไทยยกขึ้นไปปราบปรามกบฏที่เวียงจันทน์จนสงบแล้วทางกรุงเทพฯ จึงมีนโยบายจะอพยพพวกผู้ไท ข่า กะโฮ้ กะเลิง ฯลฯ จากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมาตั้งบ้านเมืองอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง (ภาคอีสาน) เพื่อมิให้เป็นกองกำลังของเวียงจันทน์และญวนอีก จึงได้กวาดต้อนผู้ไทจากเมืองวัง เมืองโปน เมืองพิน เมืองนอง เมืองคำอ้อคำเขียว ฯลฯ ในประเทศลาวซึ่งขณะนั้นยังเป็นเขตของราชอาณาจักรสยามให้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งบ้านเมืองที่เมืองนครพนม สกลนคร กาฬสินธุ์และมุกดาหาร [6]

ข้อมูลจากประชุมพงศาวดารเล่ม 3 เรื่องพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสานกล่าวว่า พระสุนทรวงศาไปจัดราชการอยู่ ณ เมืองนครพนม ได้เกลี้ยกล่อมพวกครัวเมืองพิน เมืองนอง เมืองตะโปน เมืองมหาไชยกองแก้ว เมืองวัง มาขึ้นตั้งอยู่ในเขตแขวงเมืองนครพนมเป็นอันมาก และต่อมาได้มีบอกมาขอตั้งเมืองสกลนคร เมืองวานรนิวาส เมืองเรณูนคร เมืองท่าอุเทน (ในแขวงมณฑลอุดร) ขึ้น [7]

เอกสารและหลักฐานที่กล่าวมาข้างต้นมักจะกล่าวอ้างว่า ผู้ไท มีความเกี่ยวข้องกับผู้ไทดำ ผู้ไทขาวและผู้ไทแดงในสิบสองจุไทย และมีการเคลื่อนย้ายจากถิ่นฐานเดิมด้วยเหตุผลของสงครามและปัจจัยความขัดแย้งทางการเมือง การเข้ามาสู่ประเทศไทยกล่าวได้ว่ามี 2 ครั้งด้วยกัน ครั้งที่หนึ่งในสมัยกรุงธนบุรี ได้กวาดต้อนครัวของชาวไทดำมาโดยตรงจากสิบสองจุไทย เมืองแฉ่ง แขวงหัวพันห้าทั้งหก ข่าเหนือและโปรดฯให้ตั้งบ้านเรือนในพระนครรวมถึงภาคกลางหลายจังหวัด ส่วนครั้งที่ 2 เป็นการกวาดต้อนครัวของคนหลายกลุ่ม ทั้งผู้ไท ลาว กะเลิง ข่า ไย้ ญ้อ โส้ จากเมืองวัง เมืองมหาชัย เมืองตะโปน เมืองพิน เมืองนอง แล้วให้ครัวของชาวผู้ไทได้ตั้งที่อยู่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกหลายจังหวัด

จากประเด็นดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสังคมและวัฒนธรรมของผู้ไทดำและผู้ไท ทั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของประเทศไทย ประเทศลาวและประเทศเวียดนาม เพื่อทำให้เห็นความสัมพันธ์และความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรมชาวผู้ไทซึ่งทำให้มีการอ้างอิงในทางวิชาการว่าผู้ไทกับไทดำเป็นกลุ่มเดียวกันนั้นจริงหรือไม่เป็นประการแรก ประการต่อมาผู้วิจัยสันนิษฐานว่าภาษาผู้ไทและไทดำมีความแตกต่างกันด้านสำเนียง และคำศัพท์พื้นฐานของภาษาผู้ไทในประเทศไทยและประเทศลาวกับภาษาไทดำในประเทศเวียดนามมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ความสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวผู้ไท ด้านภาษาและพิธีกรรมดังกล่าวก็เพื่อที่จะตอบคำถามที่อยากรู้จาก “คนใน” และ “เพื่อนบ้านศึกษา” ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสังคมและวัฒนธรรมเพื่อนบ้านอย่างถ่องแท้และยอมรับอย่างคนใจกว้าง จากเหตุผลต่างๆ ที่กล่าวมานี้งานวิจัยเรื่อง “ผู้ไทศึกษา : ย้อนรอยสังคมและวัฒนธรรมผู้ไท” จึงเกิดขึ้น

2. วัตถุประสงค์

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของผู้ไทและผู้ไทดำ 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

2. ศึกษาเปรียบเทียบสังคมและวัฒนธรรมของผู้ไทดำด้านภาษาและพิธีกรรมของผู้ไทในประเทศไทย ประเทศลาวกับไทดำในประเทศเวียดนาม

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และเปรียบเทียบภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทและผู้ไทดำในประเทศไทย ลาวและเวียดนามโดยใช้ความรู้และทฤษฎีทางภาษาศาสตร์และแนวคิด ทฤษฎีทางคติชนวิทยาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งการศึกษาดังกล่าวจำเป็นต้องมองในลักษณะของสหวิทยาการ โดยศึกษาจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ นิเวศวิทยา วัฒนธรรม มานุษยวิทยา คติชนวิทยาและบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่ดำรงอยู่ในสังคมของชาวผู้ไทและผู้ไทดำ ดังนี้

1. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภาษาจะได้รับการสัมภาษณ์ พูดคุยและบันทึกข้อมูลด้วยสัทอักษร
2. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและความเชื่อของชาวผู้ไท ผู้ไทดำได้จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน ทั้งปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน หมอพื้นบ้านและเด็ก โดยใช้ระเบียบวิธีทางคติชนวิทยาเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาวิเคราะห์
3. ข้อมูลเอกสารได้จากสำนักวิทยบริการ ห้องสมุดสถาบัน ภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น หอสมุดกลางและห้องสมุดสถาบันไทยศึกษา ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติฮานอย ประเทศเวียดนาม

4. วิธีดำเนินงาน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาจากเอกสารประเภท พงศาวดาร จดหมายเหตุ เอกสารที่ตีพิมพ์แล้วจากสำนักวิทยบริการ และห้องสมุดต่างๆ อีกทั้งผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ชาวผู้ไทในประเทศเวียดนาม ชาวผู้ไทในประเทศลาวในด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของชาวผู้ไท เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดแล้วก็นำมาวิเคราะห์และนำข้อมูลมาเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยลำดับดังนี้

1. ลักษณะข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยมี 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ
 - 1.1 ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน เช่น พระสงฆ์ ตาแสงบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมอยา หมอเสนา หมอขวัญ หมอเหยา หมอเป่า พ่ออู๋ แม่อู๋ เด็ก ฯลฯ
 - 1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากงานที่ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มชนผู้ไทในจังหวัดสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์และมุกดาหาร ผู้ไทประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและผู้ไทในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่เกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น สังคม วัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อและพิธีกรรม
 - 1.3 ข้อมูลที่ตีพิมพ์เป็นเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรมของผู้ไททั้งในประเทศไทยและเอกสารที่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ

2. การจัดกระทำข้อมูล

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงบันทึกข้อมูลประเภทมุขปาฐะและบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์

2.2 ศึกษาวิเคราะห์สังคมและวัฒนธรรมด้วยระเบียบวิธีทางคติชนวิทยาและภาษาศาสตร์

2.3 สรุปผลการศึกษาวิจัย เสนอปัญหาและข้อเสนอแนะ

5. ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องสังคมและวัฒนธรรมผู้ไทที่มีประเด็นศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างทางวัฒนธรรมด้านภาษาและพิธีกรรม ของชาวผู้ไทและไทดำ โดยจะยกเอาพิธีกรรมเหยา เปรียบเทียบกับพิธีกรรมการรักษาโรคของไทดำ ซึ่งปรากฏดังนี้

ชาวไทดำเป็นชนชาติไทที่อาศัยอยู่ในแคว้นสิบสองจุไท เขตเวียดนามเหนือ โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ลุ่มแม่น้ำดำ แม่น้ำแดง และปรากฏว่ามีไทดำอยู่ในแขวงหัวพันห้าทั้งหก กลุ่มไทดำได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่อครั้งปลายสมัยธนบุรี ประมาณปี พ.ศ. 2322 โดยวิธีการกวาดต้อนจากเมืองทัน เมืองม่วย เมืองโล เมืองลา ซึ่งเป็นเมืองต่างๆ ของเมืองแฉง และกวาดต้อนชาวลาวเวียงจันทน์หลายหมื่นคนมาไว้ที่เมืองสระบุรี [8] ต่อมาในปี พ.ศ. 2335 รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชก็ได้มีการกวาดต้อนครัวของไทดำเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น โดยกวาดต้อนมาจากเมืองทัน เมืองม่วย เมืองโล เมืองลา เมืองเจียน เมืองมบง ประเทศเวียดนาม และแขวงหัวพันห้าทั้งหก ประเทศลาว [9] กลุ่มไทดำที่ถูกกวาดต้อนมาได้โปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เพชรบุรี บริเวณบ้านหนองปรัง อำเภอเขาชัย [10]

พ.ศ. 2371 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แม่ทัพยกไปปราบเมืองแฉงและได้ครัวไทดำมาไว้ที่เพชรบุรีอีก โดยโปรดเกล้าฯ ให้บรรดาคนลาวและกลุ่มที่ถูกกวาดต้อนมาไปตั้งหลักแหล่งที่ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม แต่พวกลาวไม่ชอบภูมิประเทศดังกล่าว เพราะเป็นพื้นที่ติดกับชายทะเล เป็นที่ทุ่งโล่งกว้างไม่มีป่าไม้ ไม่มีภูเขา ไม่เหมือนถิ่นเดิมจึงได้อพยพโยกย้ายที่อาศัยอยู่เรื่อยๆ จนมาถึงอำเภอเขาชัย ซึ่งมีภูมิประเทศคล้ายคลึงกับแหล่งที่อยู่อาศัยเดิมจึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่นถึงปัจจุบัน [11]

ชาวผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย เมื่อสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยผลจากการทำศึกกับเจ้าอนุวงศ์ เวียงจันทน์ที่กล่าวไว้

“ลุดีกราช 1192 ปีขาลโทศก....โปรดเกล้าฯ ให้พระสุนทรราชวงศาเจ้าเมืองมีอำนาจบังคับบัญชาสิทธิขาดในเมืองนครพนม (ในมณฑลอุดร) ด้วย พระสุนทรราชวงศาจึงได้ให้อุปฮาดรักษาราชการอยู่ทางเมืองยโสธร แล้วตนก็ไปจัดราชการอยู่ ณ เมืองนครพนม ได้เกลี้ยกล่อมพวกครัวเมืองพิน เมืองนอง เมืองตะโปน เมืองมหาไชยกองแก้ว เมืองวัง มาขึ้นตั้งอยู่ในเขตแขวงเมืองนครพนมเป็นอันมาก และต่อมาได้มีบอกมาขอตั้งเมืองสกลนคร เมืองวานรนิวาส เมืองเรณูนคร เมืองท่าอุเทน (ในแขวงมณฑลอุดร) ขึ้น” [7]

ส่วนชาวไทดำที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทยนั้นก็ถูกกวาดต้อนมาด้วยเหตุผลของสงคราม และกระจายอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี ส่วนลาวเวียงและลาวหัวเมืองปากโขงตะวันออกให้ไปอยู่ที่สระบุรี นครนายก ลพบุรี ฉะเชิงเทรา จันทบุรี และราชบุรี ซึ่งลาวโขงนับว่ารักษาของเก่าไว้ได้มากที่สุดและนานที่สุด ทั้งด้านการแต่งกาย ภาษาพูด พิธีกรรม รวมถึงความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษอย่างแน่นแฟ้น [12]

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า ทั้งผู้ไทและไทดำ ที่อยู่ในประเทศไทยต่างก็ได้เคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศไทย 2 ช่วง ช่วงแรก คือ สมัยธนบุรี และช่วงที่ 2 คือ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เหตุผลที่กลุ่มผู้ไทกับไทดำได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทย คือ เหตุผลทางการเมืองและสงคราม จึงทำให้เกิดการกวาดต้อนครอบครัวจากหัวเมืองต่างๆ เข้ามาเป็นพลเมืองของประเทศไทย ซึ่งปรากฏชัดเจนมากที่สุดในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 แต่แหล่งที่กวาดต้อนมาก็มีความแตกต่างกัน รวมถึงแหล่งที่ให้ตั้งบ้านเรือนก็มีความแตกต่างกันด้วย

ประเด็นที่น่าพิจารณาอยู่ตรงที่ว่าไทดำที่ถูกกวาดครัวมาตั้งแต่สมัยธนบุรีและได้ตั้งบ้านเรือนอยู่แถบภาคกลางและภาคตะวันตกนั้น ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้ได้อย่างแน่นแฟ้น ทั้งเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษ ประเพณี พิธีกรรม ภาษา รวมถึงการแต่งกาย แต่ในขณะที่กลุ่มผู้ไทที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลับพบการเปลี่ยนแปลงด้านขนบธรรมเนียมประเพณี การแต่งกายไปมากแล้ว ยังคงแต่ภาษาผู้ไทเท่านั้นที่นับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นที่สามารถแสดงตนได้ว่าเป็น “ผู้ไท” ขนบธรรมเนียมและประเพณีอย่างอื่นใดกลืนกลายไปกับกลุ่มอื่นๆ แล้ว โดยเฉพาะประเพณีการนับถือผี แม้จะยังคงมีอยู่แต่ก็พบได้ประปราย เนื่องด้วยอิทธิพลของพระพุทธศาสนา

สิ่งที่ทำให้ผู้เขียนตั้งสมมติฐานว่าผู้ไทกับไทดำน่าจะไม่ใช่กลุ่มเดียวกัน ก็เนื่องมาจากการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมนี้เอง โดยเฉพาะภาษาและพิธีกรรม ซึ่งเป็นส่วนที่ยังมีความเก่าแก่ปรากฏอยู่ พิธีกรรมของชาวผู้ไทที่สำคัญที่จะยกมาเป็นกรณีศึกษาในบทความนี้ คือ พิธีกรรมเหยา ซึ่งเป็นพิธีกรรมการรักษาโรคแบบดั้งเดิมของชาวผู้ไท มีส่วนคล้ายคลึงกับพิธีกรรมในสังคมอีสาน เช่น ลำผีฟ้า เรือมมมั่วต ที่พบมากแถบจังหวัดสุรินทร์ ส่วนประกอบสำคัญในพิธีกรรมเหยา คือ หมอเหยา หมอแคน เครื่องประกอบพิธีกรรม ผู้ป่วยและญาติผู้ป่วย โดยหมอเหยาใช้อำนาจของแกนหรือให้มาเป็นสิ่งที่ช่วยรักษาอาการเจ็บป่วย กลวิธีสำคัญในการรักษา คือ บทร้อง ซึ่งบทร้องประกอบไปด้วยการถาม การค้นหาสมุฏฐานของโรค การวินิจฉัยและการรักษา ซึ่งบทร้องเหล่านี้ใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ คือ การอ้อนวอนร้องขอผ่านบทผญาพูดและบทผญาเล่า ซึ่งบทเหล่านี้เป็นคำพูดที่มีทั้งความไพเราะ ให้ข้อคิด กระแทกแดกดัน ประชดประชัน รวมถึงให้กำลังใจ ผนวกกับเสียงดนตรีจากแคนและปี่ ทำให้เกิดการผ่อนคลายทางอารมณ์ของผู้ป่วย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า พิธีกรรมเหยาเป็นพิธีกรรมที่ใช้ในการบำบัดอาการเจ็บป่วยทางใจ ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากสังคม ผู้ป่วยต้องการการยอมรับจากคนในสังคม

จากการศึกษาพิธีกรรม พบว่า ผู้ไทในภาคอีสานของประเทศไทยกับผู้ไท ที่อยู่ในเมืองสหัสวันนะเขต เมืองพิน เมืองเซโปน รวมถึงบ้านนาทม ประเทศลาว ปรากฏว่ายังมีพิธีกรรมเหยาอยู่ ลักษณะการประกอบพิธีกรรมไม่มีความแตกต่างกันมากนัก โดยเฉพาะจำนวนผู้ประกอบพิธีกรรม ได้แก่ หมอเหยา หมอแคน หมอปี รวมถึงบทร้อง และพิธีกรรมเหยาก็มีปรากฏอยู่ 2 ชนิด คือ พิธีกรรมเหยา รักษาโรค และพิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี ชื่อเรียกพิธีกรรมก็เหมือนกันว่าเหยา หมอเหยาที่เป็นผู้รักษาที่ถูกเรียกว่า “แม่ครู” และคนที่มารับการรักษาโรคก็เรียกว่า “ลูกคาย” หรือ “ลูกเมือง” ข้อกำหนดเกี่ยวกับการรักษาไม่แตกต่างกันมากนักกับแบบแผนการรักษาของหมอเหยาที่ภาคอีสาน และยังพบว่าช่วงเวลาของการเหยาเลี้ยงผีซึ่งเป็นพิธีกรรมประจำปีก็มีส่วนที่คล้ายคลึงกัน คือ เลี้ยงผีในเดือน 3 หรือเดือน 4 เพราะถือว่าช่วงเดือนสามดอกยังยี่ เดือนสี่ดอกยังบาน [13] เป็นช่วงที่การเก็บเกี่ยวข้าวในนาเรียบร้อยแล้ว และเป็นช่วงที่ว่างต่อการทำอาชีพเกษตรของชาวบ้าน

ส่วนพิธีกรรมของไทยจะเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษและขวัญ ซึ่งมีบทขับในพิธีกรรมเนื่องจากไทดำรวมถึงไทขาว มีตัวหนังสือใช้ ไทดำไม่ได้นับถือพระพุทธรูปศาสนาเหมือนกับผู้ไท หากแต่นับถือผีบรรพบุรุษและมีพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (เสนเฮือน) เช่นผีประจำหมู่บ้าน (เสนบ้าน) เช่นผีประจำเมือง (เสนเมือง) ที่สำคัญคือมีบทขับหรือบทเพลงขวัญ มีบทขับหลายชนิด เช่น ขับเจือง ขับหมอ ขับกลอน ขับแซฟ้อน ขับมด [14] ซึ่งขับมดมีลักษณะใกล้เคียงกับเหยามากที่สุด และมดก็เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการรักษาความเจ็บป่วย มดชายเรียกว่า “มดลาว” ขับโดยใช้ปี่เป็นดนตรีประกอบ ถ้าหากเป็นมดหญิงไม่ต้องมีเครื่องดนตรี

หากพิจารณาจากมิติของพิธีกรรม พบว่า พิธีกรรมของไทยมีผู้ประกอบพิธีกรรมที่เป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ในขณะที่หมอเหยาของผู้ไท ปรากฏว่ามีผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย และมดของไทยทำหน้าที่แตกต่างกันตามพิธีกรรมที่ประกอบ กล่าวคือ ไทดำมี 2 พิธีสำคัญ ได้แก่ พิธีกรรมทั่วไป และพิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญ เช่น เสนฮับมด คือ พิธีเช่นไหว้รับผีมด เมื่อรักษาแล้วไม่หายจะต้องทำพิธีรับผีมด [15] มีหมอสเอนเป็นผู้ประกอบพิธี ซึ่งหมอสเอนจะต้องเป็นผู้ที่อ่านตัวหนังสือไทดำหรือไทโง้งได้ ส่วนหมอเอี้ยงคือหมอที่ทำพิธีเสี้ยงหายหาอาการเจ็บป่วยและหมอสะคือหมอที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของหมอสเอน ส่วนพิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญจะมีมด มีหน้าที่ในการรักษาอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากขวัญในร่างกายและเรียกขวัญ ปิดรังควาน สะเดาะเคราะห์ และนอกจากมดแล้วก็มีหมอขวัญที่จะทำหน้าที่ประกอบพิธี “เสี้ยงขวัญหลวง” และ “แบ่งขวัญ”

ส่วนผู้ไทในภาคอีสานมีหมอที่เกี่ยวข้องกับการรักษาอาการเจ็บป่วยจากผี คือ หมอเหยา ส่วนมากจะพบว่า หมอเหยา เป็นทั้งหมอส่อง หมอมอ และหมอขวัญในคราวเดียวกัน จากการศึกษาการประกอบพิธีกรรมเหยา จะพบโครงสร้างของตัวบทร้องประกอบพิธีกรรมเหยารักษาผู้ป่วย 5 โครงสร้าง ได้แก่ การสอบถามอาการ การรักษา การอ่อนวอน การชู่ การเรียกขวัญ [16] ผู้ที่ทำหน้าที่คือหมอเหยาเพียงคนเดียว หมอแค้นก็มีหน้าที่เป่าแคนเพื่อให้เสียงดนตรี ส่วนหมอสอยก็ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ช่วยของหมอเหยาในการสอบถามเท่านั้น ดังนั้น การรักษาโรคที่เกิดจากผีของผู้ไท จึงใช้หมอเหยาเพียงคนเดียว ไม่แบ่งแยกหมอแต่ละประเภทเหมือนไทดำ อย่งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

จากการเดินทางไปศึกษาสังคมและวัฒนธรรมผู้ไท ในประเทศเวียดนาม ได้มีโอกาสพบมด ที่บ้านนาแดน เมืองแกง ซึ่งมีอายุ 90 ปี แต่มีโอกาสได้สัมภาษณ์น้อยมาก เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของแผนกวัฒนธรรมเมืองแกง ไม่เปิดโอกาสให้สัมภาษณ์ จึงทำให้ได้ข้อมูลเพียงแต่ว่ามีหน้าที่เป็นหมอมดผู้ชาย รักษาอาการเจ็บป่วยของชาวบ้านในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง โดยการขับมดประกอบเสียงปี่ และเรียกขวัญคนป่วย วิธีการรักษาใช้ฝ้ายดำ แดง ขาว ฟันเชือกให้เป็นเส้นเดียวกันแล้วผูกไว้ที่คอของผู้ป่วย [17]

พิธีกรรมการรักษาโรคของไทยไทดำ ในแง่ของการแบ่งแยกเพศและหน้าที่ ถือได้ว่ามีความชัดเจนมากกว่า พิธีกรรมเหยาของไทย และลาว เนื่องจากพิธีเหยาของไทยและลาวใช้หมอเหยาเพียงคนเดียว ส่วนพิธีกรรมของไทยไทดำใช้คนตามหน้าที่ และหมอแต่ละประเภทก็มีหน้าที่ในการรักษาโรคแตกต่างกัน อีกทั้งยังพบว่า “หมอมด” มีหน้าที่ในการทำพิธีกรรมสำคัญ 3 พิธี ได้แก่ เสนฮับมด เสนอานปางและเสนเต็ง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า พิธีกรรมของไทยไทดำและผู้ไทมีความแตกต่างกันในรายละเอียด การแบ่งประเภทของพิธีกรรมการรักษาโรคของไทยไทดำมีความละเอียดและปลีกย่อยมากกว่าพิธีกรรมของผู้ไท พิธีกรรมของไทย

ดำบางประการยังคงรักษาไว้ได้มาจนถึงปัจจุบัน หากแต่พิธีกรรมของผู้ไทบางอย่างได้ถูกกลืนกลายกับพิธีกรรมอื่นๆ ของลาว ในส่วนของการนับถือผี ปรากฏว่าพิธีกรรมเหยายังคงสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องผีให้ผีแถน ผีบรรพบุรุษ ผีเชื้ออยู่ข้างสอดคล้องกับที่สุรชัย ชินบุตรกล่าวไว้ว่า ความเชื่อของชาวผู้ไทมีความเกี่ยวข้องกับผีให้ ผีแถน ผีบ้าน ผีเชื้อ ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว แต่ถูกเชิญมาอยู่ห้องสอง ช่วยปกปักษ์รักษาลูกหลานในบ้าน [42] [SurachaiChinnabutr. 19,2011 : 62-63] หากแต่ความเชื่อเรื่องผีของชาวผู้ไทได้ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนทำให้บางครั้ง ชุมชนหรือหมู่บ้านที่ปฏิบัติพิธีกรรมเช่นนี้ถูกมองว่าล้าหลังและงมงาย ซึ่งหากพิจารณาด้วยมิติทางสุขภาพแล้ว จะพบว่าพิธีกรรมดังกล่าวเป็นทางออกของคนในชุมชนที่ไม่สามารถเข้าถึงการรับบริการจากภาครัฐได้อย่างทั่วถึง แม้จะทำถึงแต่ก็ไม่ตอบสนองความต้องการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม จึงทำให้พิธีกรรมดังกล่าวยังคงอยู่

ประเด็นที่สองที่จะกล่าวถึง คือ ภาษา จากการศึกษาภาคสนามที่ประเทศเวียดนาม และประเทศลาว ทำให้เกิดประเด็นคำถาม 2 ข้อ ว่า 1) ทำไมสำเนียงของคนไทดำในประเทศเวียดนามและผู้ไทในประเทศไทยและลาวไม่เหมือนกัน 2) แท้ที่จริงแล้วไทดำกับผู้ไทไม่ใช่กลุ่มเดียวกันใช่หรือไม่

คำถามทั้ง 2 ข้อท้าทายให้เกิดการค้นหาคำตอบยิ่งนัก เนื่องในบทความวิชาการต่างๆ หรือแม้แต่นวนเขียน วิทยานิพนธ์ก็มักจะอ้างอิงกันมาหรือได้รับรู้กันมาจนเป็นที่เข้าใจกันว่าผู้ไทกับไทดำคือกลุ่มคนที่มาจากแหล่งเดียวกัน คือ เมืองน่านอ้อยอัยหนู เมืองน้ำอ้อยอ้อยหนู (เมืองแกง) เดียนเบียนฟู ปัจจุบัน ทำให้เกิดการรับรู้ว่าบรรพบุรุษของชาวผู้ไทมาจากที่นั่นจริง ทั้งจากการถูกกวาดต้อนมาบ้าง ผลจากสงครามบ้าง หรือไม่ก็อพยพมาหาแหล่งทำกินใหม่ จนเมื่อได้มีโอกาสพูดคุยกับชาวไทดำในเมืองเซินลา ในฐานะที่เป็นคนผู้ไทก็ได้ใช้ภาษาผู้ไทในการสื่อสาร พบว่า คนไทดำที่เซินลาไม่สามารถที่จะเข้าใจภาษาผู้ไทที่ถามได้เลย หรือเข้าใจก็น้อยมาก ทำให้ผู้สัมภาษณ์ต้องใช้ภาษาลาวปนภาษาอื่นๆ ซึ่งก็ไม่ว่าใช้ภาษาใดบ้าง ตัวอย่างประโยคคำถามที่ใช้ถามผู้บอกภาษาเมืองเซินลา คือ

- (ถาม) เจ้าชื่ออะไร
- (ตอบ) -
- (ถาม) กินเข้ากับอะไร
- (ตอบ) -
- (ถาม) เอ็ดอะไร
- (ตอบ) -
- (ถาม) อายุจึกปีแล้วเบะ
- (ตอบ) -
- (ถาม) อยู่ดีมีแฮงอยู่บือเบะ
- (ตอบ) อยู่ลีนือ

จากบทสัมภาษณ์แม่ฮุย หรือ เอมเฒ่าสังหรือ กวาง ถี เณ ไม่มีนามสกุล อายุ 83 ปี บ้านเมืองจุม เมืองเซินลา ประเทศเวียดนาม [18] ทำให้เกิดความสับสนและคิดว่าคนไทดำเมืองเซินลาอาจจะยังไม่เข้าใจภาษาผู้ไท เนื่องจากขาดการติดต่อกันเป็นเวลานาน คำบางคำที่ผู้สัมภาษณ์ใช้เฒ่าสังน่าจะไม่คุ้นกับสำเนียงผู้ไทของประเทศไทย จึงได้หยุดใช้ภาษาผู้ไทในการสัมภาษณ์ และไปใช้ภาษาลาวและภาษาอื่นๆ ประปนกันในการสัมภาษณ์ และดูเหมือนว่าเฒ่าสังจะเข้าใจภาษาที่คล้ายกับภาษาเหนือในการสัมภาษณ์มากกว่า เช่น คำถามก็จะลงท้ายว่า “สัง” และต้องเป็นคำถามสั้นๆ ง่ายๆ ตัวอย่างเช่น ทำอะไร ก็ต้องใช้คำถามว่า “เอ็ดสัง” กินข้าวกับอะไร ก็ต้องใช้คำถามว่า “กินเข้า

กับสิ่ง” อายุเท่าไร ก็ต้องใช้คำถามว่า “ก็เป็อน” อันนี้เรียกว่าอะไร “นี่เ็นสิ่ง”

การใช้คำถามภาษาผู้ไทในการสัมภาษณ์เอมเฒ่า เอมลุง ทั้งหลายก็มักจะมีปฏิกิริยาตอบกลับเหมือนกับเอมเฒ่าสัง คือ ยิ้มและหัวเราะ แต่ท้ายที่สุดต้องใช้ภาษาอีสานปะปนกับภาษาอื่น ๆ เพราะผู้บอกภาษาหลายคนไม่เข้าใจคำถามและแสดงปฏิกิริยาสายศีระ ซึ่งผู้สัมภาษณ์ก็พยายามใช้ภาษาผู้ไทหลายครั้ง ก็มักจะได้รับคำตอบแบบเดียวกันว่า “ปู้” ซึ่งนั่นทำให้ผู้สัมภาษณ์เกิดคำถามทันทีว่า ทำไมคนไทคำจึงไม่สามารถเข้าใจภาษาผู้ไท และทำไมสำเนียงการตอบของภาษาไทคำจึงคล้ายกับภาษาลื้อและภาษาเหนือที่ใช้กันอยู่ในจังหวัดต่างๆ ทางภาคเหนือ

ระหว่างการเก็บข้อมูลผู้วิจัยก็ได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับคำศัพท์พื้นฐานในการเรียกอวัยวะต่างๆ ของไทคำ ซึ่งคำส่วนมากคล้ายกับภาษาลาวและภาษาถิ่นอีสาน ดังนี้

คำภาษาไทคำ	คำภาษาไทยมาตรฐาน
/hua ⁵ / หัว	ศีรษะ
/phom ³ / ผ้ม	ผม
/hu ⁴ / หู	หู
/?:i: pha:k ³ / อีผาก	หน้าผาก
/?:i: khiw ³ / อีคว	คิ้ว
/ta:/ ตา	ตา
/hu ⁵ dan ³ / หูตัง	จมูก
/sop ⁴ / สบ	ปาก
/khæ:w ⁴ / แช่ว	ฟัน
/?:i: kha:ŋ ⁴ / อีคาง	คาง
/khæ:m ⁴ / แก้ม	แก้ม
/khc ⁴ / คอ	คอ
/ba ⁴ / บ่า	ไหล่
/khæ:n ⁴ / แขน	แขน
/sc:k ⁴ / ศอก	ศอก
/mt ⁴ / มือ	มือ
/kon ² / ก้น	ก้น
/kha ⁴ / ขา	ขา
/?:i: khaw ⁴ / อีเข้า	หัวเข้า
/ti:n ⁴ / ตีน	เท้า
/ta: ti:n ⁴ / ตาตืน	ตาตุ่ม
/lep ² ti:n ⁴ / เล็บตืน	เล็บเท้า
/?:i: po: ⁴ / อีโป้	นิ้วโป้ง
/?:i: si: ⁴ / อีซี่	นิ้วชี้

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวไทคำในบ้านนาแดน และบ้านนาโคก ใช้คำศัพท์พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะต่างๆ ในร่างกายของคน คำใช้เรียกชื่อลำดับญาติ คำเรียกชื่อสัตว์ รวมถึงคำกริยาสามัญ ก็ยังทำให้สงสัยยิ่งขึ้นว่าไทคำกับผู้ไทไม่น่าจะไขกลุ่มเดียวกัน เนื่องจากระบบเสียงแตกต่างกัน โดยสังเกตว่าคำศัพท์พื้นฐานข้างต้นมีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาถิ่นอีสานและภาษาลาว ซึ่งแตกต่างจากภาษาผู้ไท เพราะหน่วยเสียงสระของภาษาผู้ไทมีลักษณะเด่นเฉพาะ กล่าวคือ ภาษาผู้ไทมักจะไม่ปรากฏหน่วยเสียงสระประสม เอีย เอือะ เอืออ อัวะ และอัว แต่จะใช้เสียง “เออ” แทนเสียง “เอีย” ใช้เสียง “เออ” แทนเสียง “เอือ” และใช้เสียง “โอ” แทนเสียง “อัว” ดังตัวอย่าง [19]

คำภาษาผู้ไท	คำภาษาไทยมาตรฐาน
/se:ŋ ⁵ / เสง	เสียง

/me: ³ / เม	เมีย
/ha:t ³ / หาด	ขาด
/?æ:w ⁵ / แอว	เอว
/ŋo: ³ / โง	วัว
/kɔ ⁵ / เกอ	เกลือ

เสียงสระ โอ ในภาษาผู้ไท มักออกเสียงสระ โอ ตามปกติ

แต่มีบางคำที่สระโอ ไม่มลายออกเสียงเป็นสระเออ ได้แก่

/pha? ⁵ ɔ: ⁵ / ผะเหลอ	อะไร
/mu: ⁴ ɔ: ⁴ / มื้อเหลอ	เมื่อไหร่
/bc:n ³ ɔ: ⁴ / บ่อนเหลอ	ที่ไหน
/?et ⁴ phɔ: ⁵ / เอ็ดผอ	ทำไม
/næ:w ³ ɔ: ⁴ / แนวเหลอ	อะไร
/thaw ⁴ ɔ: ⁴ / ถ้อเหลอ	เท่าไร

เสียงสระ โอ มักออกเสียงเป็นเสียง เออ เกือบทั้งหมด เช่น

/phu: ² ɔ: ³ / ผู้เหยอ	ผู้ใหญ่
/lu? ⁴ phɔ: ⁴ / ลุเพ้อ	ลูกสะใภ้
/khɔ: ⁴ khɔ: ⁴ / เคือ เคือ	ใกล้ๆ
/pha? ⁵ ɔ: ⁵ / ผะเหลอ	อะไร
/?aw ⁵ sɔ: ³ / เอาเสื่อ	เอาใส่
/pen ⁵ phu: ³ ɔ: ⁵ / เป็นผู้เหลอ	เป็นใคร

นอกจากนี้เสียงตัวสะกด /-ŋ/ ในภาษาผู้ไทมักจะไม่เกิดตามหลังสระเสียงยาว ในกรณีที่ภาษาถิ่นอื่นใช้สระยาวตามด้วยเสียงตัวสะกด /-ŋ/ ในภาษาผู้ไทก็จะใช้จะเป็นสระเสียงสั้นตามด้วย /?/ ซึ่งเป็นเสียงกัก เช่น

คำภาษาผู้ไท	คำภาษาไทยมาตรฐาน
/pa? ⁴ / ป๊ะ	ปาก
/sɔ? ⁴ / เซือะ	เชือก
/pe? ⁴ / เป๊ะ	เปียก
/mo? ⁴ / มื้อะ	หมวก
/ɔ? ⁴ / เลือะ	เลือก
/dæ? ⁴ / แด๊ะ	แดก
/lo? ⁴ / โล๊ะ	ลาวก
/fa? ⁴ / ฟ๊ะ	ฝาก
/we? ⁴ / เว๊ะ	เวียก (งาน)
/pɔ? ⁴ / เปือะ	เผือก

นอกจากนี้ จากการศึกษาเปรียบเทียบภาษาไทคำและภาษาผู้ไทของอรพันธ์ อุณากรสวัสดิ์ ก็พบว่าทั้งภาษาไทคำและภาษาผู้ไทมีความแตกต่างกันในด้านระบบเสียง โดยเฉพาะหน่วยเสียงสระพยัญชนะและวรรณยุกต์ หน่วยเสียงสระของภาษาไทคำมี 22 เป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 และหน่วยเสียงสระประสม 4 ในขณะที่ภาษาผู้ไทมีหน่วยเสียงสระ 18 หน่วยและไม่มีหน่วยเสียงสระประสม ส่วนหน่วยเสียงพยัญชนะของภาษาไทคำมี 19 หน่วยเสียง ภาษาผู้ไทมี 20 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทคำมี 6 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงของภาษาผู้ไทมี 5 หน่วยเสียง จนได้ข้อสรุปว่าภาษาผู้ไทและภาษาไทคำหรือภาษาลาวโขงเป็นภาษาคนลกลุ่มย่อย จัดภาษาผู้ไทอยู่ในกลุ่ม PH และจัดภาษาไทคำหรือลาวโขงอยู่ในกลุ่ม P [20] ส่วนธีระพันธ์ เหลือทองคำก็ได้จำแนกภาษาในสังคมไทยตามตระกูลภาษา 5 ตระกูล พบว่าทั้งภาษาผู้ไทและภาษาไทคำหรือลาวโขงถูกจัดอยู่ในภาษาตระกูลไท-กะได และแหล่งที่พบคนพูดภาษาผู้ไทอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี สกลนคร กาฬสินธุ์ นครพนมและหนองคาย ส่วนภาษาไทคำหรือลาวโขงแหล่งที่พูดอยู่ในจังหวัดหนองคาย เลย สระบุรี

นครปฐม สมุทรสาคร เพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี พิจิตร และสุโขทัย [21] สอดคล้องกับการจัดกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทของ แฟรงค์ เอ็ม เลเบอร์ (Frank M. Lebor) ซึ่งเขียนหนังสือเรื่อง Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia โดยใช้เกณฑ์การแบ่งกลุ่ม ภาษาตามภูมิศาสตร์ว่ากลุ่มที่อยู่รอบสูงตอนกลาง ได้แก่ ภาษาที่พูดในประเทศลาวและเวียดนาม เช่น ภาษาไทดำ ไทขาว ไทแดง ไทพวน ผู้ไท ไทกะเลิง ไทญ้อ [22] และบราวน์ (Brown) ก็ได้จัดแบ่งภาษาตามเกณฑ์ภูมิศาสตร์ของประเทศไทยออกเป็น 7 กลุ่ม และกลุ่มที่ 5 คือ ภาษาผู้ไท (Phu Tai) พูดในอำเภอเมือง อำเภอมวกเหล็ก จังหวัด สกลนคร กาฬสินธุ์ นครพนม และบางจังหวัดในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้มรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ ก็ยังจัดให้ ภาษาผู้ไทและภาษาลาวโซ่งในภาคกลางเป็นภาษาพลัดถิ่น เนื่องจากผู้พูดเป็นผู้อพยพมาจากดินแดนนอกประเทศไทยจึงมีความแตกต่างจาก ภาษาประจำภาคที่ตนเองอาศัยอยู่ [23]

จากรายละเอียดข้างต้นที่กล่าวถึงความแตกต่างทางภาษา ของภาษาผู้ไทและภาษาไทดำ พอดีสรุปได้ว่า ทั้งภาษาผู้ไทและไทดำ หรือลาวโซ่ง ต่างก็เป็นภาษาในตระกูลไทที่เป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจาก นอกประเทศไทย แต่ทั้งสองภาษามีความแตกต่างกันในด้านระบบเสียง ทั้งหน่วยเสียงสระ พยัญชนะและวรรณยุกต์ และภูมิศาสตร์ของภาษา ทั้งสองก็ยังแตกต่างกัน กล่าวคือ ภูมิศาสตร์ของภาษาผู้ไทอยู่ในบริเวณ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์และมุกดาหาร ส่วนภูมิศาสตร์ภาษาไทดำหรือภาษาลาวโซ่งอยู่ใน จังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม ลักษณะของสำเนียงทั้งสองภาษามีความแตกต่างกัน สำเนียงของไทดำคล้ายกับภาษาไทลื้อ และภาษาเหนือรวมถึงภาษาลาว ส่วนภาษาผู้ไทมีสำเนียงที่แตกต่าง ออกไป โดยเฉพาะเสียงสระเออในประโยคคำถาม อาจจะเป็นไปได้ว่ากลุ่มไทดำกับผู้ไทเป็นคนละกลุ่ม โดยพิจารณาจากมิติของ ภาษา

เพื่อให้เห็นความแตกต่างของกลุ่มไทดำกับผู้ไท ผู้วิจัยจึง ได้นำประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมของไทดำในการเก็บข้อมูล ภาคสนามที่เมืองเขินลาและเมืองแถน รวมถึงเมืองไล มาประกอบด้วย ซึ่งก็ยังคงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแหล่งที่อยู่อาศัย รวมถึงภาษาที่ยังไม่ อาจสรุปได้อย่างแน่ชัดว่าไทดำกับผู้ไทเป็นกลุ่มเดียวกันหรือไม่ หากเป็น กลุ่มเดียวกันเหตุใดภาษาจึงมีความแตกต่างกัน จนกระทั่งได้เดินทางไป เมืองไล หรือไลโจว ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์คุณยายอายุ 90 ปี ซึ่งเป็นไทขาว ปรากฏว่ามีคำปฏิเสธซึ่งเป็นคำนำสงสัยคือคำว่า “มิ” และคำว่า “หั่ว” ไทขาวออกเสียงเป็น “โห” ออกเสียงคำว่า “ปาก” เป็น “ปะ” ต้น มะม่วง ออกเสียงเป็น “กอมะม่่ง” [24] ส่วนคำอื่นๆ คล้ายกับไทดำก็ ยิ่งชวนให้เกิดคำถามว่า “ไทขาวกับผู้ไทน่าจะมีความเกี่ยวข้องกัน มากกว่าไทดำหรือไม่” จนกระทั่งได้เดินทางไปหมู่บ้านนางงู มีที่อยู่ริม หนองน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี หมู่บ้านนางงูตั้งอยู่บริเวณเชิงเขามีบ้าน ตั้งอยู่ประมาณ 50 - 60 หลังคาเรือน ต้องเดินเท้าเข้าไปประมาณ 1 กิโลเมตรจากถนน ชาวบ้านมีอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่เดินทาง ถึงหมู่บ้าน ชาวบ้านกำลังตากข้าว และเก็บข้าวขึ้นยุ้งบางส่วน ในทุ่งนา มีชาวบ้านหลายคนกำลังเกี่ยวข้าว และนวดข้าวด้วยวิธีการตีข้าว ชาวบ้านหมู่บ้านนี้ใช้วิธีการปลูกและเก็บเกี่ยวข้าวแบบดั้งเดิม อาศัย แรงงานจากควายและคนเป็นหลัก จากการพูดคุยเบื้องต้นกับชาวบ้านที่ กำลังเกี่ยวข้าวก็พบว่าภาษาไทขาวไม่ค่อยจะแตกต่างมากนักจากภาษา ไทดำ มีบางคำที่คล้ายกับภาษาผู้ไท แต่ก็พบไม่มากนัก

เมื่อเดินทางเข้าไปในหมู่บ้านพบว่าหน้าตาและผิวพรรณของ ชาวไทขาว มีผิวขาวกว่าชาวไทดำ อาจจะเนื่องจากอยู่ในบริเวณที่สูง

กว่า ชาวบ้านที่ให้สัมภาษณ์เป็นเฒ่าเฒ่าอายุ 87 ปี อยู่กับลูกชายอายุ 38 ปี บ้านหลายหลังเป็นเรือนยกพื้นสูง หลังคาส่วนมากมุงด้วย กระเบื้อง พบน้อยมากที่มุงด้วยหญ้า บ้านหลายหลังใช้กิ่งส้มโอ ภาษา ไทขาวเรียกว่า “หมากปึก” กั้นหรือปักไว้บริเวณรั้วหน้าบ้าน คือไม่ให้ คนนอกเข้าไปในบ้าน เพราะมีเด็กแรกเกิดและมีคนป่วย ซึ่งคำว่า “หมากปึก” ผู้วิจัยยังไม่เคยได้ยินว่าชาวผู้ไทในประเทศไทยเรียก เพราะชาวผู้ไทส่วนมากเรียก “มะเก็ง” หรือไม่ก็ “มะส้มโอ” ซึ่งน่าจะ ได้รับอิทธิพลของภาษาลาวด้วยส่วนหนึ่ง อีกทั้งพบคำบางคำที่แตกต่าง จากไทดำ คือ คำปฏิเสธของไทขาวใช้ว่า “มิ” ซึ่งคล้ายๆ กับภาษาผู้ไท หากปฏิเสธจะใช้คำว่า “มิ” อีกทั้งคำว่า “เคี้ยว” ไทขาวเรียกว่า “แคว้” ซึ่งเหมือนกับผู้ไทที่ใช้ในคำว่า “แคว้มะ” คือ “เคี้ยวหมาก” แต่ ไม่ปรากฏคำว่า “กอหมี่” ซึ่งในภาษาผู้ไทแปลว่า “ถ่าน” แต่เมื่อเทียบ คำศัพท์พื้นฐานอื่นๆ เช่น คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย คำ เรียกเครือญาติก็ยังคงมีความใกล้เคียงกับภาษากับไทดำที่เขินลา และเตียนเปียนฟู บริเวณรอบๆ บ้านของชาวไทขาวจะพบหมีอยู่รอบๆ บ้าน ได้รับคำตอบว่าเป็นหมีของเจ้าบ้านฝ่ายหญิง ส่วนหมีที่อยู่บน บ้านเป็นของฝ่ายชาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวไทขาวยังนับถือผีบรรพ บุรุษอยู่

หลังจากที่เก็บข้อมูลด้านภาษาจากไทดำ ไทขาวที่ประเทศ เวียดนามเสร็จเรียบร้อยแล้ว ชวนให้เชื่อว่าไทดำ ไทขาวน่าจะเป็นคน ละกลุ่มกับผู้ไท ทั้งๆ ที่การรับรู้ของผู้วิจัยที่เกิดขึ้นมานานเชื่อว่าไทดำ เป็นบรรพบุรุษและต้นตระกูลของผู้ไท จึงทำให้เกิดคำถามและปัญหาที่ ยังหาคำตอบไม่ได้ เพราะจากเอกสารทางวิชาการหลายอย่างก็ได้ อ้างอิงกันมาโดยตลอดว่าผู้ไทในภาคอีสานมีต้นกำเนิดมาจากเมืองนา น้อยอ้อยหนู เมืองแถน และอพยพมาสู่ประเทศลาวในสมัยพระเจ้าอนุ รุทธกุมาร และได้โปรดให้ชาวผู้ไทมาอยู่บริเวณเมืองวังอ่างคำ และเกิด พิพาทกับกลุ่มชาที่อยู่บริเวณดังกล่าวอยู่แล้ว หลังจากนั้นมีการกวาด ต้อนกลุ่มผู้ไทและกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ในลาวทั้งเมืองคำเกิด คำม่วน เมืองวัง เมืองพิน เมืองนอง เมืองเซโปน ข้ามมายังฝั่งประเทศไทยและได้ตั้งหลัก แหน่งในภาคอีสานหลายจังหวัด หากเทียบศักราชของพระเจ้าอนุรุทธ กุมารกับสมัยรัตนโกสินทร์ จะพบว่าอยู่ในสมัยที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ เจ้าอนุรุทธ กษัตริย์ลำดับที่ 6 ของสายหลวงพระบางครองราชย์ตั้งแต่ ค.ศ. 1791-1817 [25] น่าจะอยู่ร่วมสมัยกับพระบาทสมเด็จพระพุทธ ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ซึ่งในรัชสมัยของพระองค์ได้มีกลุ่ม ไทดำถูกกวาดต้อนมาสยามแล้ว สอดคล้องกับที่บงอร ปิยะพันธุ์ที่กล่าว ว่า สมัยกรุงธนบุรีมีชาวลาวเวียงจันทน์และลาวทรงดาเท่านั้นที่ย้ายถิ่น เข้ามา ดังนั้นจึงพบว่าในสมัยรัตนโกสินทร์มีการอพยพของลาวพวน ลาวทรงดาและลาวหั่วเมืองล้านนาเข้ามา และลาวกลุ่มนี้เองที่ อาศัยอยู่อย่างหนาแน่นทั้งในเขตพระนครและเขตภาคกลาง [26] แต่ กลุ่มผู้ไทในภาคอีสานนั้นถูกกวาดต้อนมามากในสมัยรัชกาลที่ 3 หาก เจ้าอนุรุทธกับพระเจ้าอนุรุทธกุมารในตำนานและประวัติวิถีไทย ของ พระโพธิวงศาจารย์ (อ้วน ตีสโล) ถ้าหากเป็นคนเดียวกัน ก็ย่อมจะเป็น ข้อมูลลึกลับกันมาก อีกทั้งไม่สมเหตุสมผลในด้านการอพยพและ เคลื่อนย้ายของผู้ไท อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ของผู้ไทจะแตกต่างจากไทดำถึงขนาดนั้นหรือไม่ เพราะสมัยของนั้น ชาวผู้ไทเพิ่งจะอพยพครั้งลงมาทางเวียงจันทน์และขอเข้าพึ่งพระบรม โพิธิมหาราชต่อพระเจ้าอนุรุทธแห่งเวียงจันทน์ก่อนที่จะโปรดเกล้าฯ ให้ ไปอยู่ที่เมืองวังในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 50 ปี สังคมและวัฒนธรรมของ ชาวผู้ไทถ้าหากว่าเป็นกลุ่มเดียวกันกับไทดำจะเปลี่ยนแปลงไปได้ รวดเร็วขนาดนั้นเชียวหรือ

จากการเก็บข้อมูลในจังหวัดสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร ก็มักจะได้คำตอบว่าเป็นชาวผู้ไท มาจากเมืองมืองวัง [27] บางคนก็บอกว่ามาจากเมืองลุ่มลิตเลียง เมืองเพิงคักค้อย เมืองน่านน้อยอ้อยหนู ก่อนมาอยู่เมืองวังอั้งคำ [28] หรือบางคนก็บอกว่ามาจากเมืองน่านน้อยอ้อยหนู [29] บางคนก็บอกรายละเอียดของการอพยพว่าเกิดจากการแตกแยกแตกเสียดจากเมืองน่านน้อยอ้อยหนูมาอยู่เมืองเวียงจันทน์ แล้วมาอยู่เมืองวังก่อนที่จะข้ามแม่น้ำโขงที่มุกดาหาร ตอนตาล จากนั้นก็อพยพมาอยู่คำชะอี หนองสูง หนองห้าง เขาวง [30] ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับที่เอเจียน แอมอนิเย ที่ได้บันทึกสำรวจไว้และเขียน “บันทึกการเดินทางในลาว” ภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438 โดยได้กล่าวถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร (เมืองสะขุน) บ้านบางมุก (มุกดาหาร) จังหวัดนครพนม (เมืองละคอน) เมืองพรธมา เมืองวาริชภูมิ เมืองกุดสิน กาฬสินธุ์ล้วนเป็นชาวผู้ไท เช่น วันพุธที่ 16 มกราคม เวลาบ่าย 2 โมงครึ่งก็มาถึงเมืองห้วย ซึ่งเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดละคอน ที่นั่นพวกเขาได้รับการต้อนรับจากเจ้าราชบุตร เมืองห้วยแต่ก่อนเป็นหมู่บ้านดงหวาย มีกระท่อม 60 กว่าหลัง ประชาชนล้วนเป็นพวกผู้ไททั้งนั้น.....วันพฤหัสบดีที่ 24 มกราคม ออกเดินทางจนถึงเมืองผาเสนา อำเภอเมืองสะขุน มีกระท่อม 100 กว่าหลัง อยู่บนเนินชาวบ้านมาจากเมืองวัง พวกเขาบอกว่าเป็นผู้ไท.....วันศุกร์ที่ 25 มกราคม เดินทางไปหยุดพักนอนที่บ้านโฮ ซึ่งเป็นผู้ไทบ้านของพวกผู้ไท มีกระท่อม 30 กว่าหลัง.....วันอาทิตย์ที่ 27 มกราคม เวลา 5 ทุ่ม จึงพากันหยุดพักนอนที่บ้านโงนหรือตอนเป็นผู้ไทบ้านของพวกผู้ไท มีกระท่อม 40 กว่าหลัง ผู้คนนั้นเหมือนกับคนลาวอื่นๆ แต่ผิวขาวกว่า [31] รายละเอียดที่บันทึกเกี่ยวกับผู้ไทภาคอีสานของเอเจียน แอมอนิเย คงพอจะบอกได้ถึงการกระจายตัวตั้งถิ่นฐานต่างๆ และแหล่งที่มาของชาวผู้ไทที่ชัดเจน รวมถึงลักษณะทั่วไปของชาวผู้ไทได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยยังมีความสงสัยเรื่องที่ได้รับฟังจากการสัมภาษณ์ว่าเป็นเรื่องเล่าที่เกิดจากผู้เล่าผู้เล่าซึ่งการเล่าสืบต่อเนื่องกันมา หรือว่าเกิดจากการอ่านจากเอกสารที่ได้รับการบันทึกไว้ก่อนหน้านั้นอยู่แล้ว ซึ่งเอกสารที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายคือประวัติผู้ไทของพระโพธิวงศาจารย์ (อ้วน ตีสโล) ที่ได้กล่าวถึงประวัติของชาวผู้ไทในลัทธิธรรมเนียมต่างๆ เล่ม 2 ภาคที่ 18 ในตอนที่ว่าด้วย “ประวัติชนชาติผู้ไท” ความว่า

“คนจำพวกนี้ เดิมมีภูมิลำเนาเป็นหลักฐานอยู่ที่เมืองน่านน้อยอ้อยหนู ฟากแม่น้ำทางฝั่งซ้ายขึ้นกับเมืองไร่ เมืองบุง 2 เมืองนี้ เดิมเรียกกันว่าเป็นเมืองหลวง ครั้นต่อมาเมืองน่านน้อยอ้อยหนูบังเกิด การอดคัดอดอยาก ท้าวท้าวคนชาติผู้ไทซึ่งเป็นหัวหน้าคนจำพวกนี้ เกิดมีการแก่งแย่งไม่พอใจกับเจ้าเมืองน่านน้อยอ้อยหนู ท้าวท้าวจึงได้เกลี้ยกล่อมสมัครพรรคพวกชาวผู้ไทก็ได้อพยพไปสมัครขึ้นแก่เจ้าอนุรุธกุมาร เจ้าเมืองเวียงจันทน์ เจ้าอนุรุธกุมารได้ไต่ถามคนพวกนี้ว่าเมื่อเดิมที่อยู่เมืองน่านน้อยอ้อยหนูเคยประกอบการหาเลี้ยงชีพอย่างไร ท้าวท้าวจึงว่า เคยทำแต่ไร่ เจ้าอนุรุธกุมารจึงให้ไปตั้งภูมิลำเนาที่เมืองวัง” [1] ข้อมูลจากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับผู้ไท มักจะอ้างอิงแหล่งที่มาของผู้ไทเหมือนกับที่พระโพธิวงศาจารย์ (อ้วน ตีสโล) กล่าวไว้ คือ เมืองน่านน้อยอ้อยหนู ซึ่งปัจจุบันคือเมืองแฉก เวียงเวียงฟู ประเทศเวียดนาม ทำให้มีนักวิชาการรุ่นหลังๆ ได้อ้างอิงกันมาโดยตลอด ส่งผลต่อการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศลาวด้วย ความสับสนในการเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ในกลุ่มต่างๆ อาจจะมีผลต่อความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในการเหมารวมเอาผู้ไทกับไทดำเป็นกลุ่มเดียวกัน เนื่องจากเอกสารที่มีการใช้คำว่าผู้ไท เริ่มต้นตั้งแต่วิลเลียม คิลพัติน ดีออดต์ ได้ใช้คำว่า ผู้ไทดำ ผู้ไทแดงและผู้ไทขาวและยังได้กล่าวถึงว่าภาษา

และคำพูดของไทขาวกับไทดำไม่แตกต่างกันเลย การที่มีชื่อต่างกันนั้น ด้วยเครื่องแต่งกาย แต่เสียงภาษาของพวกทั้งสามนี้ใกล้เคียงกับภาษาไทยวนเขียงใหม่ (ลาววน) [32] และตำนานตั้งต้นของกลุ่มชนชาติไทก็มักจะกล่าวถึงเมืองแฉกว่าเป็นเมืองของกลุ่มไท และอพยพไปที่ต่างๆ รวมถึงผู้ไทที่เป็นไทกลุ่มหนึ่งด้วย

หนังสือบันดาชนเผ่าใน สป.ป.ลาว ได้กล่าวถึงผู้ไทว่าอพยพมาจากทางตอนใต้ของจีน แล้วเข้ามาอยู่ทางตอนเหนือของลาว เมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 จึงอพยพลงมาจากทางตอนใต้ของประเทศลาวมาตั้งหลักแหล่งในเขตแม่น้ำเซียงไฟ หินปูน เซี่ยงน้อย แขวงคำม่วน สหวันนะเขต แขวงคำม่วน บางส่วนอยู่ในสาละวันและจำปาศักดิ์ [33] ซึ่งจากการศึกษาในเอกสารดังกล่าวพบว่ามีความคลุมเครือของคำว่า “ผู้ไท” ซึ่งเดิมที่ผู้ไทมีความหมายค่อนข้างกว้าง กินความหมายถึงชนชาติไทหลายกลุ่ม ทั้งไทดำ ไทแดง ไทขาว ไทพวน แต่ความหมายในฉบับที่ตีพิมพ์ปี 2002 นั้นมีความหมายค่อนข้างแคบและเจาะจงลงไปว่ากลุ่มผู้ไทเป็นใคร มาจากไหน ส่วนฉบับปรับปรุงที่ตีพิมพ์ปี 2005 นั้นกลับให้ความหมายกว้างมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าได้รับอิทธิพลจากเอกสารวิชาการของประเทศไทยเกี่ยวกับเรื่องของผู้ไท

แต่เมื่อได้สอบถามถึงเมืองน่านน้อยอ้อยหนูจากชาวไทดำว่ามีที่ตั้งอยู่ที่ใด ปัจจุบันคือหมู่บ้านใด ชาวไทดำก็ให้คำตอบที่แตกต่างกัน ชาวไทดำที่เขินลาบอกว่าเมืองน่านน้อยอ้อยหนูในอดีตคือบ้านเมืองควายในปัจจุบัน และอยู่ในเขินลา [34] แต่เมื่อสัมภาษณ์คนไทดำที่บ้านนาแดน เมืองเดียนเบียน ก็บอกว่าเมืองน่านน้อยอ้อยหนู คือบ้านน่านน้อย ซึ่งอยู่ทางใต้เมืองเดียนเบียนไป 10 กิโลเมตร และได้พาคณะผู้วิจัยไปดูบริเวณที่ตั้งของน่านน้อยอ้อยหนู ซึ่งตั้งอยู่หลังที่ทำการของหมู่บ้านบริเวณดังกล่าวปัจจุบันเป็นทุ่งนา มีลำห้วยเล็กๆ ไหลผ่าน [35] ดังนั้นจึงทำให้คำตอบเรื่องน่านน้อยอ้อยหนูมี 2 แหล่ง และไม่รู้ว่ามีข้อมูลใดเท็จ ข้อมูลใดจริง ผู้วิจัยจึงยังคงกลับมาที่ตั้งเดิมคือ เมืองแฉกคือเมืองน่านน้อยอ้อยหนู ข้อมูลที่ได้ประกอบกับการสัมภาษณ์ชาวไทดำในเมืองเดียนเบียนฟู โดยเฉพาะข้อมูลจากคนไทดำในตลาดเช้าและตลาดเย็น เมืองเดียนเบียน พบว่า ภาษาไทดำกับภาษาผู้ไท ออกเสียงเป็นคนละสำเนียง คำพูดของผู้วิจัยที่ใช้สัมภาษณ์เป็นภาษาผู้ไทใช้สื่อสารได้เพียงส่วนน้อย จนต้องกลับไปใช้ภาษาลาวปะปนกับภาษาเหนือบ้าง ภาษาไทยกลางบ้าง

ก็ได้มีโอกาสเดินทางไปเก็บข้อมูลที่ประเทศลาว เมืองแรกที่เดินทางไปเก็บข้อมูลคือ เมืองสะหวันนะเขต ซึ่งนับว่าเป็นอีกเมืองหนึ่งที่มีประชากรผู้ไทอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อได้ฟังสำเนียงพูดของชาวสะหวันนะเขตก็ยิ่งทำให้เกิดคำถามว่าผู้ไทที่สะหวันนะเขตน่าจะมีการผสมผสานกับกลุ่มอื่นๆ มากแล้ว จนทำให้สำเนียงแปร่งไป ทำให้สำเนียงที่รับรู้จากการสัมภาษณ์และในฐานะที่เป็นคนผู้ไทย่อมตอบได้ว่าไม่ใช่ภาษาผู้ไท เพราะบางสำเนียงของผู้ไทสะหวันนะเขตไปพ้องกับสำเนียงภาษาอ้อย ที่อากาศอานวย ประเทศไทย บางสำเนียงไปพ้องกับอ้อย ที่ท่าอุเทน บางสำเนียงไปพ้องกับลาวในอีสาน แต่คนที่สะหวันนะเขตก็พยายามบอกว่าตัวเองเป็นผู้ไท ทำให้เกิดคำถามอีกว่า การแบ่งกลุ่มทางภาษาและชาติพันธุ์ของเรามีความครอบคลุมมากเพียงใด และชื่อของกลุ่มภาษารวมถึงชาติพันธุ์ของเราที่อื่น (ลาว เวียดนาม) มีความซับซ้อนมากกว่า ในแง่หนึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่ากลุ่มคนที่พูดภาษาผู้ไทเป็นกลุ่มใหญ่ มีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มอื่นๆ ในบริเวณเดียวกัน ดังนั้น ความต้องการเป็นสมาชิกของคนกลุ่มใหญ่จึงมีผลทำให้กลุ่มคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ผู้ไท แต่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน เรียกตัวเองว่าเป็นผู้ไทด้วย

เมื่อเดินทางไปหมู่บ้านละหาน้ำ ซึ่งห่างจากสะพานนระเขต
ลงไปทางใต้ประมาณ 70 กิโลเมตร ได้พบปะพูดคุยกับชาวบ้านหลาย
กลุ่ม เช่น กลุ่มทอผ้าครามและกลุ่มย้อมผ้าคราม กลุ่มหมอลำ กลุ่ม
ชาวนา และกลุ่มเด็ก สำเนียงภาษาของชาวบ้านละหาน้ำเป็นสำเนียง
เดียวกันกับชาวผู้ไทที่อาศัยอยู่ในภาคอีสาน และเมื่อสอบถามเกี่ยวกับ
ประวัติที่มาของบ้านได้คำตอบว่าคำว่า ละหาน้ำ มาจากคำว่า “ละหาน
น้ำ” ซึ่งในอดีต ผู้ที่นำมาตั้งหมู่บ้านได้เดินทางอพยพมา และมาพบ
แหล่งน้ำที่หมู่บ้านนี้ จึงพากันตั้งครัวเรือนที่นี่ คำว่าละหาน้ำ ก็กลาย
เสียงมาเป็นคำว่าละหาน้ำ ประวัตินี้เล่าสืบต่อมาจากผู้เฒ่าผู้แก่ว่าชาวผู้
ไทบ้านละหาน้ำมาจากเมืองน่านน้อยอ้อยหนู อยู่ทางเหนือของประเทศ
ลาวและอพยพมาอยู่ตอนกลางของประเทศลาวปัจจุบัน อีกทั้งเมื่อตอน
แตกศึกแตกเสียมผู้ไทส่วนหนึ่งถูกกวาดต้อนไปเป็นทาสที่บางกอก
และไปขุดคลองแสนแสบ [36] ซึ่งเหตุการณ์ตรงกับสมัย
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อย้ายเมืองหลวง
จากธนบุรีมาอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้เกณฑ์เอาคนลาว
และคนเขมรจำนวนมากไปสร้างเมืองหลวง สร้างปราสาทราชวัง วัดวา
อาราม รวมถึงขุดคลอง สร้างป้อมปราการ ป้อมค่ายหลายแห่ง [37]

ชาวผู้ไทบ้านละหาน้ำออกสำเนียงคล้ายภาษาลาว และ
ภาษาญ้อ จากการสอบถามได้ความว่าเป็นกลุ่มที่มาจากเมืองเซโปน
และเมืองพิน เต็กุ่นใหม่ก็มีบางคนที่พูดภาษาผู้ไท บางคนก็ออก
สำเนียงลาวปะปน สำเนียงผู้ไทที่คล้ายกับผู้ไทจะพบเฉพาะในผู้สูงอายุ
บางคน แต่อีกหลายคนปรากฏว่าสำเนียงเหมือนกับคนที่สะพานนระเขต
หากแต่อาจว่าเป็นสำเนียงผู้ไท แต่ถ้าคนที่เป็นผู้ไทในอีสานไปฟังก็จะ
บอกว่าสำเนียงนี้ไม่ใช่ผู้ไท แต่เป็นลาว เพราะสำเนียงพูดของคน
ส่วนมากในหมู่บ้านละหาน้ำสันและห้วย คล้ายสำเนียงลาวปนกับญ้อ
ท่าอุเทน จึงได้สอบถามว่าสำเนียงที่พูดแบบนี้ (สำเนียงของผู้สืบภาษณ์)
ปรากฏอยู่ที่ใดบ้างของประเทศลาว จึงได้คำตอบว่า มีมากแถบเมืองพิน
เมืองเซโปน ทำให้คณะผู้วิจัยได้เดินทางไปยังเมืองพินเพื่อสืบเสาะหา
สำเนียงภาษาที่เป็นแบบเดียวกับภาษาผู้ไทในภาคอีสาน

การเดินทางไปเมืองพินในปัจจุบันไม่ลำบากมากนัก เพราะ
มีเส้นทางจากสะพานนระเขตไปสู่เมืองพิน ซึ่งระยะทางจากสะพานนระ
เขตถึงเมืองพินประมาณ 100 กิโลเมตร ตามเส้นทางหมายเลข 9 เมือง
พินเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญอีกเมืองหนึ่งในประวัติศาสตร์พงศาวดาร
กล่าวถึงเมืองพินในฐานะที่เป็นเมืองของคนผู้ไทและคนอีกหลายกลุ่มที่
ถูกกวาดต้อนโดยกองทัพสยาม ความว่า

“เจ้านครจำปาศักดิ์ (นาค) จึงได้จัดส่งสำเนียงไปยังกอง
หลวงอาสาสมัคร ซึ่งตั้งอยู่ ณ บ้านหม้ออ้อมและแต่งท้าวพระยาคุม
กำลังไปเที่ยวลาดตระเวน และเกลี้ยกล่อมพวกข้า ผู้ไทย เมืองตะโปน
เมืองพิน เมืองนอง เมืองวังได้เป็นอันมาก....ลุลูกศกราช 1207 ปีมะเส็ง
สปีตศก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้หมื่นอุดมเดช ซึ่งพา
ครอบครัวจากบ้านห้วยนายน แขวงเมืองวัง (ฝั่งโขงตะวันออก) มา
ตั้งพระบรมโพธิสมภารตั้งอยู่บ้านภูแล่นช้างนั้น” [7]

เมืองพินเป็นเมืองขนาดเล็ก มีชาวผู้ไทอาศัยอยู่กระจัด
กระจายหลายหมู่บ้าน แต่ก็ไม่ได้เป็นชาวผู้ไททั้งหมด เนื่องจากมีไทครีว
(คนอพยพ) จากแหล่งอื่นๆ จึงมีการผสมผสานกันระหว่างกลุ่มคนที่
หลากหลาย เช่นลาวสูง ลาวเทิง ลาวลุ่ม (ผู้ไทจัดอยู่ในกลุ่มลาวลุ่ม) มีผู้
ไทกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ เช่น บ้านนาเปาะ บ้านเมืองพิน
บ้านเมืองนอง บ้านโนนยาง บ้านกะดับ บ้านโนนยาง บ้านคำชะอี ฯลฯ
ชาวผู้ไทในหมู่บ้านเหล่านี้ก็ออกสำเนียงเหมือนกับชาวผู้ไทในภาคอีสาน
โดยมีกลุ่มอื่นๆ มักเรียกชาวผู้ไทในหมู่บ้านเหล่านี้ว่า “ผู้ไทแดน”
และ “ผู้ไทโห่ง” เพราะเวลาพูดชอบออกเสียง “เออ” ท้ายประโยค

เช่น “ไปปีไหลอ” “มาแต่ปีไหลอ” “กินเข้ากับพะไหลอ” เป็นต้น [38]
สำเนียงพูดของชาวผู้ไทในหมู่บ้านต่างๆ ในเมืองพินที่ได้กล่าวมาแล้ว
ข้างต้น มีความคล้ายคลึงกับผู้ไทในภาคอีสานมาก และเมื่อสอบถามถึง
ที่มาและประวัติของผู้ไทที่อยู่ในเมืองนี้ว่ามาจากไหน ก็ทราบว่ามีมาจาก
บ้านนายนม ซึ่งก็คือเมืองวังในอดีตนั่นเอง [39]หลังจากที่เก็บข้อมูล
เกี่ยวกับชาวผู้ไทเมืองพินเสร็จสิ้นแล้ว ก็ได้เดินทางไปยังเมืองเซโปน ซึ่ง
เป็นเมืองที่มีชาวผู้ไทอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นอีกเมืองหนึ่ง นอกจากผู้ไท
แล้วยังมีลาวกลุ่มอื่นๆ ปนอยู่ด้วย เช่น ลาวเทิง กะแจจ โดยเก็บข้อมูล
สังคมและวัฒนธรรมของชาวผู้ไทที่บ้านเมืองจัน เมื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับ
ประวัติของชาวผู้ไทที่บ้านเมืองจันได้ความว่า ชาวผู้ไทที่ส่วนมากมา
จากตะเข็บชายแดนเวียดนามและลาว บางกลุ่มเป็นกลุ่มที่หลบหนี
กองทัพสยาม และเมื่อสงครามสงบก็กลับมาเป็นครอบครัวโดยอาศัยอยู่
ใกล้ลำน้ำเข้ มีบางครอบครัวที่ออกไปอยู่เมืองพิน แต่ก็ยังมีครอบครัวผู้
ไทอยู่มากที่บ้านนายนมหรือเมืองวัง [40] จากการสัมภาษณ์ชาวผู้ไท
เรื่องประวัติที่มาของกลุ่มผู้ไทที่เมืองพินและเมืองเซโปน มีน้อยคนมาก
ที่กล่าวถึงเมืองน่านน้อยอ้อยหนู อาจจะเป็นไปได้ว่าประวัติศาสตร์การ
อพยพขาดช่วงต่อระหว่างอายุ และเรื่องเล่าของชุมชนอาจจะไม่ได้รับ
การบันทึกเพราะเนื่องจากสงครามและกลุ่มคนที่รู้เรื่องหรือทราบเรื่อง
การอพยพมาจากทางตอนใต้ของจีน หรือทางตอนเหนือของลาวอาจจะ
ถูกกวาดต้อนมาสยามเกือบทั้งหมด แต่ก็ยังเป็นเพียงข้อสันนิษฐาน ผู้วิจัย
จึงได้ทราบเพียงแต่เรื่องราวของสงครามและการกวาดต้อนของกองทัพ
สยาม

เมื่อคณะผู้วิจัยเดินทางจากเมืองเซโปนเพื่อไปเมืองวัง ซึ่งถือ
ว่าเป็นจุดศูนย์รวมของชาวผู้ไทในประเทศลาว เมืองวังหรือวิไลบูลีใน
ปัจจุบัน เป็นแหล่งสัมปทานเหมืองทองคำของประเทศออสเตรเลีย
ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นเหมืองทองแดง ดำเนินการโดยชาวจีน เมืองวิไลบูลี
เป็นเมืองเล็กๆ ชาวเมืองส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้ไททั้งหมด ผู้วิจัยพยายาม
ที่จะสอบถามว่ากลุ่มคนที่พูดภาษาแบบเดียวกับผู้วิจัยอยู่ที่ใดบ้างของ
เมืองวัง เขาก็ได้บอกว่าต้องเดินทางไปบ้านนายนม เพราะบ้านนายนมพูด
สำเนียงแบบเดียวกันนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ขึ้นต้นไป ระหว่างทางที่ผ่าน
หมู่บ้านต่างๆ ได้แก่ บ้านผักเนา บ้านท่าแอ้ บ้านสบเส บ้านห้วยसान
บ้านละแดง บ้านใหม่ บ้านกะจัน บ้านทันเท บ้านนาไม้สร้าง บ้านไชยะ
ราด บ้านนาแก บ้านแก้ววิไล บ้านดอนมดแดง บ้านนาสะเลาะ บ้านนา
แอะ บ้านนายนม

บ้านนายนมมีลำห้วยเขน้อยไหลผ่าน บ้านตั้งอยู่กลางทุ่ง มีวัด
ตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน ชื่อวัดสีบุญเรืองทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก
ของหมู่บ้านเป็นภูเขา ซึ่งเชื่อว่าเป็นผาอุดและผาบุญ ผาบัง สถานที่
ประลองธนูหรือหน้าไม้ของชาวผู้ไทและชา ซึ่งอยู่ในเขตของบ้านธาตุ
ห่างจากบ้านนายนมประมาณ 7 กิโลเมตร บ้านนายนมเป็นหมู่บ้านที่ตั้ง
ขนานไปกับลำห้วยมีประมาณ 150 หลังคาเรือน ประชากรเป็นชาวผู้ไท
ทั้งหมด อาชีพหลักคือทำนา บ้านเรือนส่วนมากของชาวผู้ไทบ้านนายน
มคล้ายกับกลุ่มผู้ไทอื่นๆ คือ เป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง เสาดึงกับดิน ไม่ได้
ตั้งหินเหมือนกับไทดำและไทลื้อ บ้านส่วนมากมุงด้วยไม้และสังกะสี ยัง
มีประปรายที่มุงด้วยหญ้า บ้านทุกๆ หลังจะมีขานบ้านยื่นออกมาเป็นที่
จัดล้างทำความสะอาดถ้วยชามและทำอาหาร ครัวจะอยู่ในบ้าน ใน
บ้านก็จะประกอบด้วยห้องต่างๆ 3 ห้อง บ้านใดที่มีอันจะกินก็จะมีห้อง
ใช้สอยเพิ่มขึ้น บ้านใดบ้านส่วนมากเป็นบันไดชัก บ้านใดที่ไม่มีคนอยู่
อาศัยจะใช้การชักบันไดขึ้นไว้ บริเวณบ้านก็จะอยู่ใกล้ๆ กัน แต่หลังคา
มักไม่ชิดกัน

เมื่อได้สัมภาษณ์ชาวบ้านนายนมถึงประวัติและที่มาของชาวผู้
ไท ก็พบว่าผู้ไทบ้านนายนมอพยพมาจากตอนเหนือของลาว และมา

อาศัยอยู่ที่บ้านนายน สมัยก่อนต้องใช้ช้าง ม้า วัว ควายเป็นพาหนะอพยพคนและเครื่องใช้ต่างๆ มาจนมาเจอชัยภูมิที่เหมาะสม เนื่องจากบ้านนายน เป็นหมู่บ้านที่เป็นทุ่งโล่งกว้าง ไม่ไกลจากภูเขา และมีแหล่งน้ำให้ได้อุปโภคบริโภค อีกทั้งเป็นเส้นทางที่จะออกไปเมืองต่างๆ ได้ เช่น เมืองพิน เมืองเซโปนและเมืองคำเกิด คำม่วน จึงได้พากันพักอยู่ที่นี้ สมัยก่อนยังไม่มียัด หากกล่าวถึงอายุของหมู่บ้านจนถึงตอนนี้ก็น่าจะน้อยกว่า 200 กว่าปี ชาวบ้านก็ทำนาและทำสวน เลี้ยงวัว เลี้ยงควายเป็นส่วนใหญ่ [41]

ชาวผู้ไทบ้านนายน มีภาษาพูดที่เหมือนกับชาวผู้ไททั้ง 4 จังหวัดของประเทศไทย ทั้งด้านความเป็นอยู่ ประเพณี พิธีกรรม ก็มีส่วนที่คล้ายคลึงกันมาก โดยเฉพาะภาษาผู้ไทมีเสียงของคำต่างๆ ที่เหมือนกันเกินกว่าร้อยละ 95 แม้ว่าปัจจุบันชาวผู้ไทจะนับถือพุทธศาสนาอยู่ก็ยังคงมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผี คือ พิธีกรรมเหยา เช่นเดียวกัน มีการบูชาผีประจำบ้าน คือ ผีปู่ตา มีการบูชาผีแม่เหล็กคือ ปู่ตาหรือปู่ลา ซึ่งไม่แตกต่างกันกับชาวผู้ไทในประเทศไทย ดังตัวอย่างนี้

คำภาษาผู้ไท	คำภาษาไทยมาตรฐาน
/phc: ⁴ /	พ่อ
/mae: ⁴ /	แม่
/lu: ⁴ /	ลูก
/ʔa:y: ⁴ /	พี่ชาย
/lo: ³ /	โล (เมียน้องชายสามี)

นอกจากคำศัพท์ที่เป็นคำเรียกเครือญาติที่เหมือนกันแล้ว

ยังมีคำเรียกชื่อสัตว์ที่เหมือนกันด้วย ดังตัวอย่าง

คำภาษาผู้ไท	คำภาษาไทยมาตรฐาน
/cuŋ: ⁴ /	กึ่ง
/ŋo: ³ /	วัว
/sɯ: ⁵ /	เสือ
/po: ⁴ /	ปลวก
/khe:t ³ /	เขียด
/ca: ⁴ ke:m ⁴ /	จิ้งจก
/ye:n ³ /ʔe:n ³ /	ปลาไหล

คำศัพท์พื้นฐานภาษาผู้ไท หมวดคำเรียกอวัยวะ

ของมนุษย์และสัตว์

คำภาษาผู้ไท	คำภาษาไทยมาตรฐาน
/ho: ⁵ /	ศีรษะ หัว
/hæ:w ⁴ /	ฟัน
/ka: ⁴ don ⁴ /	ท้ายทอย
/kha: ⁴ nc:ŋ ⁴ /	น่อง
/pc:m ⁵ phɯ: ⁴ /	ตาตุ่ม
/so:ŋ ⁴ /	สีข้าง
/ka: ⁴ du: ⁴ /	กระดูก

คำศัพท์พื้นฐานภาษาผู้ไท หมวดกลุ่มคำ

คำภาษาผู้ไท	คำภาษาไทยมาตรฐาน
/mi: ⁴ hu: ⁴ /	ไม่รู้
/ma: ³ hc:t ³ /	มาถึง
/ca: ⁴ du: ⁵ /ʔi: ⁴ du: ⁵ /	ส่งสาร
/cæ:ŋ ⁴ /	สว่างจ้า
/hu: ⁵ dan ⁵ mæ:p ³ /	จุมพแบน
/ŋo:y: ⁴ /	ล้มลงซ้ำๆ

/khɯ: ⁴ la: ⁴ /	เกือบแล้ว
/no: ³ /	รสชาติกลมกล่อม

จากที่ได้แสดงตัวอย่างทั้งหมดนั้น ทำให้ทราบว่าภาษาผู้ไทที่บ้านนายน เมืองวัง บ้านห้วยยาง เมืองพิน และบ้านเมืองจัน เมืองเซโปน มีลักษณะที่เหมือนกับภาษาผู้ไทที่ปรากฏในจังหวัดสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์และมุกดาหาร ทั้งในด้านระบบเสียง ระบบคำ รวมถึงลักษณะประโยคต่างๆ เหมือนกันทั้งหมด การเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ก็ตรงกันคือ ผู้ไท การเล่าถึงประวัติและที่มาของกลุ่มคนก็คล้ายคลึงกันว่ามาจากทางตอนเหนือของลาว และบางส่วนมาจากทางตอนใต้ของจีน ลักษณะการแต่งกายก็คล้ายคลึงกัน ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็คล้ายคลึงกัน รวมถึงการนับถือพุทธศาสนาที่เป็นแบบเดียวกัน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าผู้ไทที่อาศัยอยู่ในเมืองพิน เมืองเซโปนและบ้านนายนหรือเมืองวัง เป็นกลุ่มเดียวกับกับผู้ไทที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์และมุกดาหารของประเทศไทย เนื่องจากลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้ไทศึกษา : ย้อนรอยสังคมและวัฒนธรรมของชาวผู้ไท” มุ่งศึกษาเปรียบเทียบสังคมและวัฒนธรรมของชาวผู้ไทในประเทศไทย ประเทศลาวกับไทดำในประเทศเวียดนาม ว่ามีลักษณะร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมในด้านภาษาและพิธีกรรมกันหรือไม่ อย่างไร

ผลการศึกษา พบว่า ชาวผู้ไท เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มหนึ่งที่สามารถพบได้ใน 4 จังหวัดของภาคอีสาน ประเทศไทย คือ จังหวัดสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์และมุกดาหาร ส่วนชาวผู้ไทในประเทศลาวพบมากที่เมืองพิน เมืองเซโปนและเมืองวัง (บ้านนายน) ซึ่งชาวผู้ไททั้งสองประเทศนี้มีลักษณะร่วมกันทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน กล่าวคือ ชาวผู้ไทในประเทศไทยเป็นกลุ่มที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ครั้งรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 การกวาดต้อนครัวลาวสมัยนั้นไม่ได้มีเพียงชาวผู้ไท แต่มีกลุ่มลาวอื่นๆ รวมอยู่ด้วย เช่น กะเลิง โส้ โย้ย แต่กลุ่มผู้ไทเป็นกลุ่มที่ใหญ่สุดเมื่อเข้ามาอยู่ในพระราชอาณาเขตของสยามแล้วก็กระจายตัวตั้งถิ่นฐานตามแหล่งต่างๆ และที่กระจายอยู่มากที่สุด คือ บริเวณรอบเทือกเขาภูพานและบริเวณแอ่งสกลนคร ส่วนวัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการทำมาหากิน รวมถึงวัฒนธรรมด้านดนตรีก็มีส่วนที่คล้ายคลึงกันมาก และผู้ไททั้งสองกลุ่ม (ประเทศ) ยังนับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกัน มีวัดประจำหมู่บ้านทุกแห่ง แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีการนับถือผีและมีการเซ่นสรวงบวงสรวงพิธีต่างๆ ของหมู่บ้าน เช่น ผีปู่ตา ผีแม่เหล็ก และมีการบูชาเคารพผีบรรพบุรุษอยู่ด้วย ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ผู้ไทในประเทศไทยและผู้ไทในประเทศลาวเป็นกลุ่มเดียวกัน หากแต่อยู่ในพรมแดนรัฐชาติที่ต่างกัน ทั้งๆ ที่สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มผู้ไททั้งสองประเทศคล้ายคลึงกัน

ส่วนไทดำในประเทศเวียดนาม มีความแตกต่างจากผู้ไทในประเทศไทยและประเทศลาว ทั้งทางด้านพิธีกรรมและภาษา โดยเฉพาะพิธีกรรมของไทดำนั้น มีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างไปจากพิธีกรรมของผู้ไท แม้จะมีจุดมุ่งหมายคล้ายกัน แต่วิธีการปฏิบัติก็แตกต่างกัน ทั้งในด้านผู้ประกอบพิธีกรรม กรรมวิธีการปฏิบัติและโอกาสในการปฏิบัติ พิธีกรรมของไทดำมีความเข้มข้นในเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษมากกว่าชาวผู้ไท ในขณะที่พิธีกรรมของชาวผู้ไทมีการปรับประยุกต์เอาพระพุทธศาสนาเข้ามาด้วย

ด้านภาษาของไทดำพบว่า มีความแตกต่างจากภาษาผู้ไทในด้านระบบเสียง โดยเฉพาะจำนวนของหน่วยเสียงที่แตกต่างกัน การลงท้ายของเสียงสระแตกต่างกัน การลงท้ายของประโยคต่างๆ ในการสื่อสารภาษาไทดำกับภาษาผู้ไทไม่เหมือนกัน แต่ภาษาไทดำกลับคล้ายกับภาษาเหนือหรือภาษาลื้อ ในทางตรงกันข้ามภาษาผู้ไทมีลักษณะเด่นที่หน่วยเสียงสระ โดยเฉพาะสระ “เออ” และภาษาเป็นสิ่งที่แสดงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาวผู้ไทได้ดีที่สุดในขณะที่วัฒนธรรมด้านอื่นๆ ของชาวผู้ไทกำลังเปลี่ยนแปลงและบางอย่างถูกกลืนหายไปกับวัฒนธรรมส่วนอื่นๆ ของลาวและกลุ่มที่อยู่รอบๆ ผู้ไทเอง แต่ภาษาเป็นที่ยืนยันและบ่งบอกความเป็นผู้ไทได้ชัดเจนที่สุด ว่าหากพูดโดยใช้สำเนียงแบบนี้คือผู้ไท แม้จะอยู่ในจังหวัดต่างๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึง หรืออยู่ในขอบเขตของรัฐชาติอื่น แต่ถ้าเป็นผู้ไทก็จะรู้ได้ทันทีด้วยภาษาพูดเพราะ “สำเนียงส่อภาษา” เช่นเดียวกับผู้ไทในภาคอีสานกับผู้ไทในประเทศลาว แม้จะอยู่ต่างกันในพรมแดนรัฐชาติก็ไม่ได้ทำให้ภาษาที่ใช้แตกต่างกัน จนกล่าวได้ว่า ผู้ไทอีสานกับผู้ไทลาว เป็นกลุ่มเดียวกันแน่นอน แต่ที่มีการอ้างอิงกันมาโดยตลอดว่าผู้ไทกับไทดำเป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นสิ่งที่น่าจะได้รับการศึกษาเพื่อหาข้อสรุปที่ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยค่อนข้างมั่นใจว่า ไทดำและผู้ไทต่างก็เป็นกลุ่มชนชาติไทที่หลงเหลือกันอยู่เป็นกลุ่มใหญ่ทางตอนใต้ของจีนหรือทางตอนเหนือของเวียดนาม มีการอพยพโยกย้ายเพื่อหาที่อยู่ที่เหมาะสมของกลุ่มตนบ้าง มีการหลีกเลี่ยงภัยสงครามบ้าง แต่จากการศึกษาด้วยการสังเกตทั้งมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม พูดคุย แลกเปลี่ยนกับไทดำ ในประเทศเวียดนาม ลาวซึ่งที่จังหวัดเพชรบุรี ผู้ไทในจังหวัดสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์และมุกดาหาร รวมถึงผู้ไทในเมืองพิน เมืองเซโปนและบ้านนายม (เมืองวัง) ได้คำตอบเพื่อยืนยันแล้วว่าผู้ไทกับไทดำเป็นคนละกลุ่ม

7. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณนายปัญญา มหาชัย อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่เล็งเห็นคุณค่าของงานวิจัยชุดผู้ไทศึกษาและอนุมัติงบประมาณสนับสนุน ขอขอบพระคุณรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย และผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาที่ได้สนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัย ผู้ไทศึกษา: ย้อนรอยสังคมและวัฒนธรรมของชาวผู้ไท รวมถึงขอขอบพระคุณ ผศ.อนรรจน์ สายทอง ผู้อำนวยการสถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม ที่ได้ให้โอกาสผู้วิจัยร่วมงานในการทำวิจัยชุดนี้ และขอบคุณคุณจินตนา ลิ้นโพธิ์สาน คุณภูวดล ศรีธเรศ และคุณชุตินา พูลวรรณ ผู้ร่วมวิจัยที่มีส่วนแบ่งปัน เรียนรู้และวิจัยในเชิงวิชาการเพื่อเข้าใจผู้ไทในฐานะเพื่อนบ้านศึกษาร่วมกัน

8. การอ้างอิง

- [1] พระโพธิวงศาจารย์ (อ้วน ติสโส). **ลัทธิธรรมเนียมต่างๆ เล่ม 2 ภาคที่ 18**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: บรรณาคาร, 2515.
- [2] ศรีศักร วัลลิโภดม. “ความเชื่อเรื่องแถนในไทดำศาสนาดั้งเดิมของคนไทย”. ใน **ศิลปวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มติชน, 2535.
- [3] ศิราพร ณ ถลาง. **ชนชาติไทในนิทาน : แลตลอดวันคติชนและวรรณกรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: มติชน, 2552.
- [4] สุมิตร ปิติพัฒน์. “ศาสนาและความเชื่อของไทดำ”. ใน **ศิลปวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มติชน, 2545.
- [5] **ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 8**. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2545.
- [6] **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร**. กรุงเทพฯ: 2542.

- [7] **คุรุสภา. ประชุมพงศาวดารภาค 3 และภาค 4 เล่ม 3**. กรุงเทพฯ: องค์การคำของคุรุสภา, 2506.
- [8] **ชนิดา ตั้งถาวรสิริกุล. สื่อสัญลักษณ์ผ้าลาวเวียงจันทน์**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2541.
- [9] บุญยงค์ เกศเทศ. **ไทดำเมืองแดง ทรงดำถิ่นสยามจากหนองแอตถึงหนองปรัง**. กรุงเทพฯ: อินทนิล, 2554.
- [10] อัญชลี บุรณะสิงห์. **วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาไทยโขง**. วิทยานิพนธ์สาขาภาษาศาสตร์และภาษาเอเชียอาคเนย์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.
- [11] เรณู เหมือนจันทร์เชย. **ความเชื่อเรื่องผีของไทยโขง**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- [12] ศรีศักร วัลลิโภดม. **แอ่งอารยธรรมอีสาน**. กรุงเทพฯ: มติชน, 2540.
- [13] คำปอน วงโกสา, สัมภาษณ์ 18 ม.ค. 2556
- [14] ประคอง นิมมานเหมินท์. **ไขคำแก้วคำแพงพินิจวรรณกรรมไทย-ไท**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- [15] พัชรินทร์ คงศาสุริยา. **วิเคราะห์บททำขวัญของชาวไทโขง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2546.
- [16] ดนัย ชาทิพสอ. **บทบาทของบั้งประภอบพิธีกรรมเหย้าของชาวผู้ไท**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- [17] ปาน, สัมภาษณ์ 13 ต.ค. 2555
- [18] ส้ง ไม่นามสกุล, สัมภาษณ์ 11 ต.ค. 2555
- [19] ชัยปดินทร์ สาสีพันธ์. “**ภาษาผู้ไท**”. ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย เล่ม 10**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- [20] อรพันธ์ อุณากรสวัสดิ์. **การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาผู้ไทกับภาษาลาวโขง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2536.
- [21] ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ. “Minority Languages of Thailand”. ใน **ศาสตร์แห่งภาษา**. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- [22] สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ. **การศึกษาภาษาถิ่น : ภาษาตระกูลไท**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.
- [23] อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. **ภาษาในสังคมไทย ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง การพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- [24] จาง ถิ ฮวา, สัมภาษณ์ 15 ต.ค. 2555
- [25] สุวิทย์ ธีรศาสด. **ประวัติศาสตร์ลาว**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543
- [26] บังอร ปิยะพันธ์. **ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2541.
- [27] ไช เชื้อคำจันทร์, สัมภาษณ์ 10 เม.ย. 2555

- [28] โหลอย เชื้อคำจันทร์, สัมภาษณ์ 10 เม.ย. 2555
- [29] คำสอน สระทอง, สัมภาษณ์ 20 เม.ย. 2555
- [30] กอง แสบงบาน, สัมภาษณ์ 20 เม.ย. 2555
- [31] เอเจียน แอมอนิเย. ทองสมุทร โดเรและสมหมาย เปรมจิตต์ แพล. **บันทึกการเดินทางในลาว ภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438.** เชียงใหม่: โครงการผลิตเอกสารส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539.
- [32] วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์, หลวงนิเทศนิตรรงค์ (เรียบเรียง). **ชนชาติไทย.** พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2520.
- [33] ทรงยศ วีระทวีมาส นกอดล ตั้งสกุลและวิไล อาโนลัก. **เรือนพื้นถิ่นผู้ไทในประเทศไทยลาว.** ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2552.
- [34] กว่าง วัน เล, สัมภาษณ์ 11 ต.ต. 2555
- [35] ป่าน, สัมภาษณ์ 14 ต.ค. 2555
- [36] ปู่, สัมภาษณ์ 18 ม.ค. 2556
- [37] มหาบุญมี เทบสีเมือง, ไผท ภูธา (แปล). **ความเป็นมาของชนชาติลาว อาณาจักรลาวล้านช้างตอนต้น.** กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2554.
- [38] ละคร ภูมิไชย, สัมภาษณ์ 18 ม.ค. 2556
- [39] ทองสวัสดิ์, สัมภาษณ์ 17 ม.ค. 2556
- [40] เชียงพา ไชยซาน, สัมภาษณ์ 17 ม.ค. 2556
- [41] นันสา พันญะวง, สัมภาษณ์ 18 ม.ค. 2556
- [42] Surachai Chinnabutr. Sacred Power Transmission and the Network of Phu Tai Folk Healers in Tambon Non Yang, Nong Sung District, Mukdahan Province. In **Manusaya.** Issue No.19. Bangkok: Chulalongkorn University, 2011.